

LISA 3. Jäätmekava rakendamise mõju keskkonnale

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 2¹ kohasel on keskkonnamõju kavandatava tegevusega või strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnev vahetu või kaudne mõju keskkonnale, inimese tervisele ja heaolule, kultuuripärandile või varale. Lisaks eespool esitatud keskkonnamõju jaotusele võib kaasuva mõju jagada omakorda kolmeks:

- keemiline – jäätmete kogumisel ja ladestamisel tekkivate lagunemisgaaside emissioon sise- ja välisõhku, prügilagaasid, jäätmete põletamisel tekkiv suits ja selles sisalduvad gaasid, jäätmete laadimisel ja veol tekkivad heitgaasid, prügilate nõrgvesi;
- füüsikaline – laadimise, veo, sortimise ja komposti segamisega kaasnevad müra, vibratsioon ja tolm, jäätmete tuulega laialikandumine;
- bioloogiline – lindude, näriliste või putukate kogunemine ja paljunemine, nakkushaiguste levik.

Tabelis 1 on esitatud näide jäätmekäitluse mõju jagunemisest vastavalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse §-s 2¹ esitatud definitsioonile ning kaasuvast keskkonnamõjust.

Tabel 1 Jäätmekäitlusega kaasnev keskkonnamõju

Vahetu (otsene) keskkonnamõju tegur	Vahetu keskkonnamõju	Kaudne keskkonnamõju tegur	Kaudne keskkonnamõju
Jäätmete kogumine, vedu	Saasteainete emissioon sise- ja välisõhku, müra, vibratsioon, tolm. Väheneb ulaladestamine*	Jäätmete kogumiskohtade rajamine	Loodusvarade mh pinnase, mulla ja vee kasutamine, müra vibratsioon. Väheneb ulaladestamine*
Jäätmete ladestamine	Lagunemisgaaside emissioon, prügilagaas, nõrgvesi, müra, lindude, näriliste ja putukate kogunemine	Prügila rajamine, sulgemine	Loodusvarade mh pinnase, mulla ja vee kasutamine, müra, vibratsioon

*Ulaladestus on maastike risustamine ebaseaduslikul jäätmete ladestamisel loodusesse

Jäätmekäitluse kõigi etappidega – jäätmete kogumise, veo, töötlemise, taaskasutamise ja kõrvaldamisega – kaasnevad nii positiivsed kui ka negatiivsed mõjud looduskeskkonnale. Seejuures tuleb arvesse võtta seni toimunud, praegu toimuvaid ja kavandatavaid tegevusi. Põhjalikumalt käsitleb jäätmekäitlusega seotud keskkonnamõju kirjeldust Riigi Jäätmekava 2014-2020 keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne (AS Maves, 2014).

Jäätmekavaga planeeritavad tegevused seisnevad peamiselt jäätmete kogumise korraldamises ning liigiti kogumise tõhustamises. Jäätmehoolduse edasist arengut planeerides on vajalik lähtuda eelkõige jäätmehierarhiast – eelistada tuleb hierarhias kõrgemal olevad lahendusi. Jäätmehierarhia koosneb lähtuvalt Euroopa Liidu raamdirektiivist 2008/98/EÜ viiest astmest (vt Joonis 1):

- 1) jäätmetekke vältimine;
- 2) korduskasutuseks ettevalmistamine;
- 3) materjali ringlussevõtt;
- 4) muu taaskasutus (põletamine, tagasitäide jms);
- 5) prügilasse ladestamine.

Joonis 1 Jäätmehierarhia (Keskkonnaministeerium, 2021)

Raamdirektiivis (2008/98/EÜ) on esitatud, et liikmesriigid peavad toetama ringlussevõetavate materjalide kasutamist kooskõlas jäätmehierarhiaga ning ei tohiks toetada taaskasutatavate jäätmete prügilasse ladestamist või põletamist, kus see vähegi võimalik on. Sellest tulenevalt on oluline jätkata jäätmete liigiti kogumist, mis viib jäätmete lõppkäitlemise keskkonnamõjude vähendamisele. Seeläbi väheneb taastumatute loodusvarade kasutamine ning sellest tingitud keskkonnamõjud.

Täites jäätmekavas esitatud eesmärgid: suurendades jäätmete sortimist ja liigiti kogumist, luues elanikele võimalusi liigiti kogutud jäätmete üleandmiseks ja motiveerides neid keskkonnateadlikkuse tõusu, majandusliku kasu ning järelevalve tõhustamise kaudu, väheneb ka jäätmete tekkest ja kogumisest tulenev keskkonnamõju.

Kohtla-Järve jäätmehoolduseeskirja (2020) kohaselt on kõigi jäätmetekitajate esmane kohustus vältida või vähendada tekkivate jäätmete hulka. Tekkinud jäätmed tuleb seejuures sortida liigiti nende tekkemomendil või vahetult pärast seda tekkekohas nende üleandmiseks jäätmekäitlejale liikide kaupa. Tekkinud jäätmed tuleb võimaluse korral taaskasutada. Kohtla-Järve linna korraldatud jäätmeveo alla on hõlmatud segaolmejäätmed, paberi- ja kartongijäätmed, biolagunevad köögi- ja sööklajajäätmed ning suurjäätmed. Kohtla-Järve linnas on kaks toimivat jäätmete kogumiskohta Järve ning Ahtme linnaosades ning linnaruumi on paigaldatud avalikud sega- ja klaaspakendikonteinerid.

Jäätmeveo keskkonnamõju

Jäätmeveo peamiseks keskkonnamõjudeks on jäätmeveomasinate poolt tekitatavad mõjud – heitgaas ja müra, mis muu transpordikoormusega võrreldes on siiski marginaalsed. Lisaks võib jäätmeid veo ajal sattuda keskkonda ja jäätmeveoga võib kaasneda haisu levik. Kohtla-Järve linnas toimib korraldatud jäätmevedu, mis võimaldab jäätmete kogumist logistiliselt paremini

organiseerida ja vähendada jäätmeveokite poolt läbitavaid vahemaid ning transpordist tingitud keskkonnamõju. Jäätmeveo keskkonnamõju on võimalik vähendada liigiti kogumise tõhustamisega, üldise jäätmetekke vähenemisega ning jäätmeveo parema logistilise organiseerimisega. Mõju on võimalik vähendada ka keskkonnasäästlikumaid jäätmeveokeid kasutades.

Jäätmete taaskasutamise ja kõrvaldamise keskkonnamõju

Jäätmeseaduse § 17 lg 1 on sätestatud, et jäätmete kõrvaldamine on nende ladestamine prügilasse, põletamine ilma energiakasutusega või muu samaväärne toiming, mis ei ole taaskasutamine, kaasa arvatud jäätmete ettevalmistamine kõrvaldamiseks, isegi kui toimingul on osaliselt teisene tagajärg ainete või energia taasväärtustamise näol.

Kohtla-Järve linna korraldatud jäätmeveo leping on sõlmitud OÜ-ga Ekovir kuni 13.04.2026 ning uue jäätmekava perioodil tuleb korraldada uus jäätmeveo hange. Kohtla-Järve linna segaolmejäätmed viiakse Uikala prügilasse või Iru elektrijaama, paberi- ja kartongijäätmed Uikala prügilasse, biolagunevad jäätmed Uikala prügilasse, Tallinna Jäätmete Keskusesse või Väätsa prügilasse ning suurjäätmed samuti Uikala prügilasse.

Kokku kogutud jäätmete suunamine jäätmekütuse tootmiseks omab keskkonnale positiivsemat mõju, kui jäätmete prügilasse ladestamine. Jäätmekütuse tootmisel toimub jäätmete energiakasutus, mille tõttu väheneb looduskeskonda ladestatavate jäätmete hulk.

Jäätmekütuse põletamise ning masspõletuse keskkonnamõjusid on vaadeldud töös "*Energy recovery from municipal waste*" (Philadelphie et al, 2009). Aruandes tuuakse välja, et jäätmekütuse põletamine on SO₂ ja Hg eraldumise osas positiivsema keskkonnamõjuga võrreldes masspõletustehasega. Kui aga mürgiste gaaside eraldamiseks kasutatakse spetsiifilisi filtreid, ei ole erinevused oluliste keskkonnamõjude osas olulised. Jäätmekütuse põletamise eeliseks on tema kasutegur – sama koguse segaolmejäätmete kohta on jäätmekütusest võimalik toota pea neli korda rohkem energiat. Kõrgem kasutegur on tingitud mittepõleva osa eraldamisest, mistõttu on jäätmekütuse kütteväärtus suurem kui segaolmejäätmetel (sisaldab ka mittepõlevat osa).

Keskkonnamõju hindamise aruanne „Kütusena jäätmeid kasutava soojus- ja elektrienergia koostootmisploki rajamine Iru elektrijaama territooriumile” (AF-Estivo, 2007) toob välja, et olulisemad negatiivsed keskkonnaaspektid on jäätmete masspõletusel tahkete ja gaasiliste õhuheitmete teke, seeläbi bioakumuleeruvate elementide ja ühendite emissioon. Samas on aruandes ka välja toodud, et teistes Eesti põletusseadmetes ja emissioonidega kontrollimatutest põlemisprotsessidest on jäätmepõletusplokist õhku emiteeruvate dioksiidide ja furaanide kogus mitmeid kordi väiksem. Võrreldes jäätmete põletust prügilas ladestamisega, kaasub esimesega 2 korda vähem kasvuhoonegaase.

Biojäätmete kompostimise keskkonnamõju

Kohtla-Järve linnas võib üksikelanutes ja vähem kui kümne korteriga elamumaadel biolagunevaid köögi- ja sööklajäätmeid kompostida vastavalt nõuetele. Biolagunevaid aia- ja haljastusjäätmeid võib kompostida lahtiselt kompostiaunas või kompostris, köögi- ja sööklajäätmeid võib kohapeal kompostida ainult kahjuritest ja lindude eest kaitstud kompostris. Seejuures peab kompostiaun või komposter paiknema vähemalt 3 meetri kaugusel

naaberkinnistust, kui naabrid ei lepi kokku teisiti, ja vähemalt 10 meetri kaugusel kaevust. Oluline on kompostitav materjal paigutada, ladustada ja käidelda tervisele ja ümbruskonnale kahjutult ning nii, et see ei põhjustaks kahjurite ja haisu levikut. Biolagunevate jäätmete kompostimisel tuleb tagada, et toimuksid aeroobsed lagunemisprotsessid. Korrastamata, roiskuva, haisva, prügise, taimehaigusi levitava, keskkonnale ja tervisele ohtliku ning mitesobivasse kohta rajatud kompostimiskoha peab likvideerima selle omanik omal kulul.

Jäätmekäitluskohdade rajamisega kaasuv keskkonnamõju

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 6 lg 2 kohaselt tuleb jäätmekäitluse valdkonna tegevuse puhul anda eelhinnang võimaliku olulise keskkonnamõju kohta. Vabariigi Valitsuse 29. augusti 2005 määruse nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang, täpsustatud loetelu“ § 10 kohaselt tuleb eelhinnang anda jäätmekäitluskoha rajamise, laiendamise või rekonstrueerimise korral (v.a tavajäätmete põletamisel või keemilisel töötlemisel üle 100 tonni ööpäevas või tavajäätmete prügila püstitamisel, kui selle üldmaht on üle 25 000 tonni) ning kuni 100 tonni (ööpäevas) tavajäätmete põletamisel või keemilisel töötlemisel. Jäätmeseaduse § 13 kohaselt on jäätmekäitus jäätmete kogumine, vedamine, taaskasutamine (sh sortimine) ja kõrvaldamine (sh vahendamine või edasimüümine). Seega tuleb vastavalt Vabariigi Valitsuse 29. augusti 2005. a määruse nr 224 §-le 1 ja §-le 10 anda eelhinnang olulise keskkonnamõju esinemise tõenäosuse osas.

Kohtla-Järve linna kavandatakse Ahtme linnaossa uue jäätmekäitluskoha rajamist. Täpsema asukoha selgumisel tuleb läbi viia keskkonnamõju strateegiline eelhinnang (planeeringu menetlusel) või keskkonnamõju eelhinnang (projekteerimisel). Vastavad tingimused rakenduvad juhul, kui on täidetud eelpool nimetatud lävendid.